

ного розвитку здійснюються на різних його рівнях та площинах виміру. До основних напрямів дослідження результатів податкової політики віднесено:

- соціально-економічна ефективність;
- рівень податкової конкуренції та податкові конкуренти переваги;
- рівень у міжнародних рейтингових системах.

Зазначені напрями дослідження в результаті формують загальне уявлення про результативність податкової політики держави на мікро-, на макро-рівні та в контексті світового податкового простору. Обґрунтовано когнітивну модель соціально-економічної ефективності податкової політики держави на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків визначених прямих показників.

Охарактеризовано причинно-наслідкові зв'язки формування рівня соціально-економічної ефективності держави, серед яких виокремлено позитивний вплив та негативний вплив визначених показників. Так, встановлено, що на соціально-економічну ефективність податкової політики держави позитивно впливають: підвищення рівня заощадження часу на оподаткування та рівня свідомої сплати податків, а негативно: підвищення рівня податкового навантаження та рівня витрат на адміністрування податків. Здійснюючи вплив на зазначені показники соціально-економічної ефективності податкової політики держави формується підґрунтя для підвищення її рівня.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бакурова А.В. Самоорганізація соціально-економічних систем: моделі і методи : монографія / А.В. Бакурова; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 328 с. – укр.
2. Державне регулювання оподаткування в Україні: монографія / за заг. ред. О.М. Тищенко – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 236 с.
3. Крисоватий А.І. Новітня парадигма преференційного оподаткування: монографія / А.І. Крисоватий, Г.В. Василевська. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 260 с.
4. Кучерова Г.Ю. Соціальна віддача податків / Г.Ю. Кучерова, С.В. Черкашина // Держава та регіони. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – № . – С. 105-110.
5. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Навчальний посібник. / Під редакцією Іванова Ю.Б., Майбурова І.А. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Савчук В.А. Теоретичні засади організації адміністрування податків / В.А. Савчук // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – №3 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1852>
8. Самусевич Я.В. Концептуальні засади системи адміністрування податків в Україні / Я.В. Самусевич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13572/4/Statyya.doc>. – Текст з екрану.
9. Економіка налогових реформ: монографія / Под ред. І.А. Майбурова, Ю.Б. Іванова, Л.Л. Тарангул. – К.: Алерта, 2013. – 432 с.

УДК 336.71

Мельничук Н.О.

головний економіст управління кредитування фізичних осіб комерційного центру ПАТ «КБ «Хрещатик», м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ЧАСОВИХ РЯДІВ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ ЗА ВСІМА ІНСТРУМЕНТАМИ

Здійснено аналіз часових рядів облікової ставки НБУ, представлена лінійна фільтрація за 6 періодами за методом ковзного середнього часового ряду відношення середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами до облікової ставки НБУ за період з 2001 по 2014 рр., представлено апроксимацію часових рядів облікової ставки НБУ та середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами та відношення цих ставок за період з 2001 по 2014 рр.

Ключові слова: облікова ставка Національного банку України, коефіцієнт детермінації, ліквідність, процентна політика, часові ряди облікової ставки НБУ, грошово-кредитна політика.

Мельничук Н.А. АНАЛИЗ ЧАСОВЫХ РЯДОВ УЧЕТНОЙ СТАВКИ НБУ ЗА ВСЕМИ ИНСТРУМЕНТАМИ

Произведено анализ временных рядов учетной ставки НБУ, представлена линейная фильтрация за 6 периодов за методом скользящего среднего временного ряда соотношения средневзвешенной ставки НБУ за всеми инструментами к учетной ставке НБУ за период с 2001 по 2014 гг., представлено аппроксимацию временных рядов учетной ставки НБУ и средневзвешенной ставки НБУ за всеми инструментами и отношение этих ставок за период с 2001 по 2014 гг.

Ключевые слова: учетная ставка Национального банка Украины, коэффициент детерминации, ликвидность, процентная политика, часовые ряды учетной ставки НБУ, денежно-кредитная политика.

Melnychuk N.O. THE ANALYSIS OF TEMPORAL RANKS OF NBU INTEREST RATES ON ALL INSTRUMENTS

The analysis of temporal ranks of NBU interest rates was held, the line filtering upon 6 periods according to the method sliding average temporal rank of average rates of NBU ratio on all instruments to the interest rate of NBU for 2001-2014, the approximation of temporal ranks of NBU interest rate and average NBU rate according to the all instruments was given and the ratio of these rates for the period of 2001-2014.

Key words: interest rate of the International Bank of Ukraine, determination coefficient, liquidity, percentage policy, temporal ranks of NBU interest rate, monetary-credit policy.

Постановка проблеми. Теорія та практика державного регулювання відсоткових ставок з часом змінювались, кожна країна напружувала свій влас-

ний досвід та інструменти, пристосовувала до внутрішніх умов досвід інших країн.

Адміністративне регулювання відсоткових ставок

довело свою неефективність, оскільки не привело до очікуваного зниження відсоткових ставок, а натомість викривлювало фінансову систему. Відбувався перехід до більш гнучких та складних інструментів регулювання, що використовуються розвиненими країнами [1, с. 3].

Відповідно від якості побудови фінансової системи в країні та ефективності проведення процентної політики держава може стимулювати (стримувати) попит на запозичення та схильність до заощадження, тим самим впливаючи на темпи економічного зростання (через зростання споживання та інвестиції) [1, с. 5].

Актуальність проблеми. Процентна політика – інструмент грошово-кредитного регулювання економіки, з допомогою якого центральний банк визначає рівень процентних ставок за обліковими і ломбардними кредитами, наданими комерційним банкам у порядку рефінансування їх активних операцій [2, с. 444].

Відсоткова ставка формується під впливом різних факторів, які одночасно мають різноспрямовані цілі. При цьому, будучи інтегрованим показником, що формується під впливом множини різних економічних та неекономічних факторів, відсоткова ставка, в свою чергу, впливає на зміни в економіці. Тобто ми маємо складну систему зі зворотнім зв'язком [1, с. 18].

НБУ встановлюючи розмір облікової ставки дотримується таких принципів, як те, що ставка має підтримуватися на позитивному реальному рівні щодо рівня інфляції; вона використовується НБУ одночасно як орієнтир та активний засіб реалізації грошово-кредитної політики; є найнижчою серед процентних ставок рефінансування.

Саме вирішення проблем пов'язаних з економічним зростанням та безробіттям є орієнтиром реалізації грошово-кредитної політики, а не тільки забезпечення стабільності цін. Зниження відсоткових ставок може сприяти підвищенню попиту та обсягу виробництва, але подальше зростання інфляції призведе до скорочення цього виробництва. Тому в майбутньому вплив високої інфляції на економіку країни буде вкрай негативним.

Виклад основного матеріалу. Історично поняття облікової ставки пов'язане з діяльністю центрального банку з переобліку векселів, представлених комерційними банками. У сучасних умовах зміст операцій центрального банку з рефінансування означає не лише купівлю векселів (обліковий кредит) чи позики під заставу цінних паперів (ломбардний кредит), а й надання всіх видів кредитів комерційним банкам [6, с. 65].

Облікова ставка Національного банку – один з монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк установлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів на відповідний період, і є основною процентною ставкою, яка залежить від процесів, що відбуваються в макроекономічній, бюджетній сферах та на грошово-кредитному ринку [3, розд. 1].

Встановлюючи відсоткову ставку за кредитами банківські установи звертають увагу на такі фактори, як: кредитний ризик, вартість залучених ресурсів банку та рівень прибутковості. Взаємною метою позичальника і кредитора є інтереси, які направлені на підтримку особистих зв'язків, а не тільки економічна вигода.

Аспектом формування відсоткової ставки є також ліквідність.

Ліквідність: 1) здатність до реалізації, продажу, мобільного перетворення матеріальних та інших цін-

ностей на реальні гроші; 2) спроможність підприємств, банків своєчасно виконувати свої кредитно-фінансові зобов'язання, можливість конвертувати відповідні активи в грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі для оплати своїх платіжних зобов'язань [2, с. 331].

Аналіз основних джерел. Аналіз встановлення відсоткових ставок та ціну на кредити присвячені праці вітчизняних вчених таких як Біленчук П.Д., Диннік О.Г., Лютий І.О., Скороход О.В. [4], А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко, [5] висвітлюють питання управління ризиками в банківських установах, досліджують перспективи грошово-кредитної політики Стельмах В.С., Міщенко В.І., Сомик А.В., та ін. [6], розглядає проблеми управління ліквідністю банку Коротков П.А. [7].

В даній статті розроблений та представлений аналіз часових рядів облікової ставки НБУ та середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами. Саме цей аналіз представляє інтерес, так як за його допомогою можна явно представити всю динаміку зростання та спаду облікової ставки Національного банку України протягом 2001–2004 рр. та визначити які саме фактори та принципи мали вплив на таку динаміку.

На Рис. 1-3 представлено апроксимацію часових рядів облікової ставки НБУ та середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами та відношення цих ставок за період з 2001 по 2014 рр. Для зручності на рисунках по осі абсцис пронумеровані точки, що відповідають часовому періоду з 2001 по 2014 рр. В таблиці № 1 представлена відповідність між роками та точками, представленими на Рис. 1-3.

Таблиця № 1
Відповідність між роками та точками часових рядів

Часовий період (роки)	Нумерація точок часового ряду
2001	1-9
2002	10-21
2003	22-33
2004	34-45
2005	46-57
2006	58-69
2007	70-81
2008	82-93
2009	94-105
2010	106-117
2011	118-128
2012	129-130
2013	131-143
2014	144-147

На рис. 1 представлена поліноміальна апроксимація точок часового ряду облікової ставки НБУ за період з 2001 по 2014 рр. за допомогою многочлена 6-го порядку вигляду:

$$y = 4 \cdot 10^{-12} \cdot x^6 - 6 \cdot 10^{-9} \cdot x^5 + 2 \cdot 10^{-6} \cdot x^4 - 0.0004x^3 + 0.0336x^2 - 1.3687x + 27.393$$

зі стандартною похибкою відхилення: 0,8185.

На рис. № 2 представлена лінійна фільтрація по 4 (суцільна лінія) та 7 (пунктирна лінія) періодів за методом ковзного середнього часового ряду середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами за період з 2001 по 2014 рр.

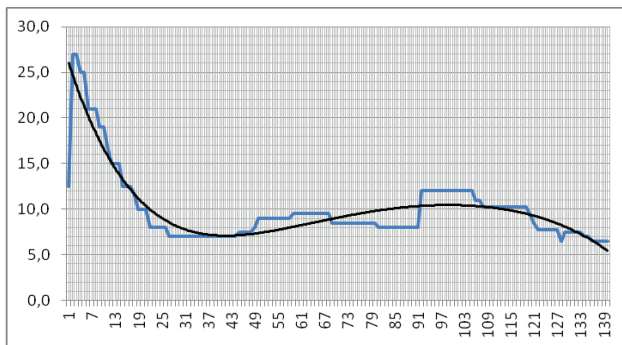


Рис. 1. Поліноміальна апроксимація точок часового ряду облікової ставки НБУ за період з 2001 по 2014 рр.

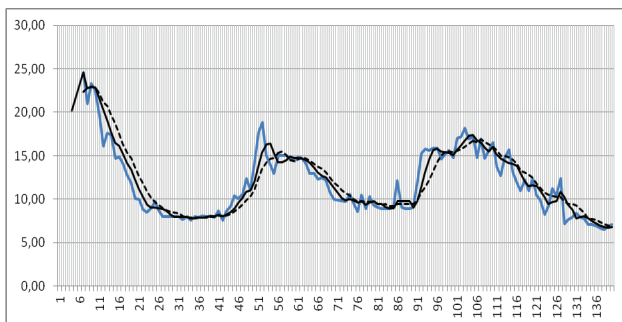


Рис. 2. Лінійна фільтрація за методом ковзного середнього точок часового ряду середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами за період з 2001 по 2014 рр.

З Рис. 2 видно, що часовому ряду притаманні коливання подібні до косинусоїдальних.

На рис. № 3 представлена лінійна фільтрація за 6 періодами за методом ковзного середнього часового ряду відношення середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами до облікової ставки НБУ за період з 2001 по 2014 рр.

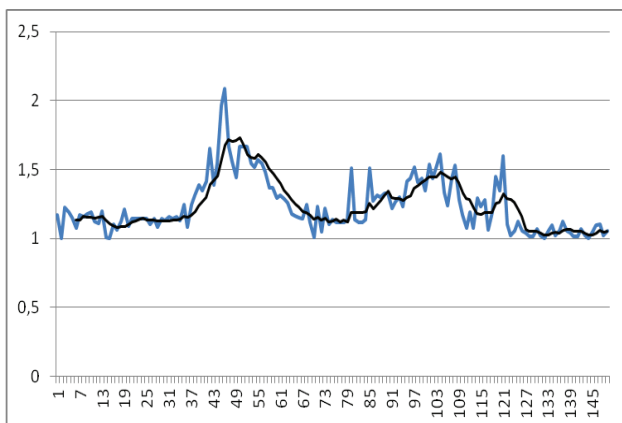


Рис. 3. Лінійна фільтрація за методом ковзного середнього точок часового ряду відношення середньозваженої ставки НБУ за всіма інструментами до облікової ставки НБУ за період з 2001 по 2014 рр.

З Рис. 3 видно ярко виражені три періоди коливань — з 2004 р. по 2007 р. (перша хвиля); 2007–2010 рр. (друга хвиля; з 2010 і початок 2012 р.

(третя хвиля), після чого (2012–2014 рр.) проявляється стабілізація руху, при чому така ж сама як і за період з 2001 р. по 2007 р.

Аналізуючи дані, можемо сказати, що протягом 2001–2014 рр. облікова ставка НБУ мала чотири хвилі, тобто періоди коливання. Такі зміни розміру облікової ставки НБУ призводять до підвищення облікових ставок як за кредитами так і депозитами. Але спостерігається тенденція, що в динаміці облікової ставки НБУ та ставки банків збігаються, що говорить про досить загальний характер впливу облікової ставки на процентні ставки банків і більш за все може бути пов'язаний зі зміною макроекономічних факторів, зокрема інфляції.

Коли відбувається зниження облікової ставки НБУ то йде зниження процентів за кредитами, що в свою чергу підвищує вірогідність зростання на цій основі попиту на кредити банків і тим самим веде до зростання пропозиції грошей.

Різні періоди коливань облікової ставки також впливають і на інші процентні ставки та дохідність на фінансовому ринку взагалі, наприклад на міжбанківському ринку, тобто депозитами, іншими кредитами в тому числі овернайт.

Висновок. Облікова ставка Національного банку України застосовується в грошово-кредитній системі країни для регулювання ціни і обсягів ресурсів та кредитів, що в свою чергу виступає інструментом саме непрямого впливу на економіку країни.

Завдяки певним дослідженням було визначено, що рівень процентних ставок залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів.

Зовнішніми факторами вважають ситуацію на грошово-кредитному ринку, конкуренцію на ринку банківських послуг; облікову ставку НБУ; динаміку процентних ставок на міжбанківському ринку.

Внутрішні фактори — забезпечення рентабельної роботи банківської установи; забезпечення банку конкретними видом ресурсу; рівень ризику ліквідності та процентного ризику банку.

Значний вплив має рівень інфляції, який впливає на облікову ставку і на рівень процентів за кредитами банків. Також можна визначити і вплив таких факторів як розмір позички, термін кредиту, ризик, на який наражається банк в процесі здійснення даної операції, попит на позики, якість застави та звичайно ставка банку-контрагента, та багато інших факторів, які є невід'ємною частиною процесу визначення та встановлення процента для здійснення тієї чи іншої банківської операції.

Отже, грошово-кредитна політика визначається як сукупність заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу [6, с. 306].

Процентна політика Національного банку як одна з важливих складових монетарної політики з регулювання грошово-кредитного ринку спрямована на досягнення надалі уніфікованої процентної ставки за своїми операціями. [3, р. 8, п. 8.2].

Останнім часом для центрального банку головною метою грошово-кредитної політики є утримання інфляції на низькому рівні, але в умовах ринкової економіки банк не може керувати інфляцією безпосередньо. Він має використовувати певні фінансові інструменти, зокрема такі, як відсоткові ставки та резервні вимоги, а також покладатися на певну інформацію про економіку та перспективи її розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки: Інформаційно-аналітичні матеріали / За редакцією к.е.н. О.І. Кіреєва і к.е.н. М.М. Шаповалової. – Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 86 с.
2. Енциклопедія банківської справи України / Ред. кол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. – К.: Молодь, ін. Юре, 2001. – 680 с. : іл. + 88 с.
3. Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України / Правління НБУ, Постанова 18.08.2004 № 389 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 вересня 2004 р. за № 1092/9691.
4. Банківське право: українське та європейське / За ред. П.Д. Біленчука. Навчальний посібник. – К.: Атака, 1999. – 400 с.
5. Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
6. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
7. Коротков П.А. О некоторых проблемах управления ликвидностью банка в современных условиях // Деньги и кредит. – 1996. – №9. – С. 28-33.